

הַמַּעֲיָן

בתוכן:

- 3 ..... **ביד רמה!** \ **דבר העורך** .....
- 4 ..... **ה' ניסי** - פיוט 'מעריב' לליל שבת הגדול מכתב יד \ **אברהם פרנקל** .....
- 14 ..... **שבת הגדול:** דברי אגדה והסבר פיוט מכתב ידו \ **הרב דוד צבי הופמן זצ"ל** .....
- 16 ..... **תנורי פסחים** וצליית קרבן הפסח: מעשה והלכה לאור ניסוי שדה \ **פרופ' זהר עמר**
'גַר צֶדֶק נִצְחָתוּ פְּנִיָּלָק לֹו לְיִלָּה' - מלחמת אברהם וארבעת המלכים
- 33 ..... **ומשמעותה לדורות** \ **הרב יעקב זיסברג** .....
- 47 ..... **פרזות תשב ירושלים** \ **הרב שלמה דיכובסקי** .....
- 60 ..... **הרב פרופ' שלמה זלמן הבלין** .....
- 73 ..... **תגובה לתגובה:** **הרב יעקב ברגמן** .....
- 81 ..... **הרב יונתן קרני** .....

הלכה ואקטואליה

- 96 ..... **הקרב בקיבוץ בארי** בשמחת תורה תשפ"ד לאור ההלכה \ **הרב מרדכי עמנואל**
- 102 ..... **עשיית פשרה בבתי הדין למזונות - הערות ותגובות** \ **הרב עמיחי כנרתי ואחרים**

תגובות והערות

- ..... **בעניין חשש ממזרות** לכתחילה בהפריה חוץ גופית \ **הרב אברהם דניאל דגן**,
ותגובת הרב צבי רייזמן; **עשר הערות** בעניין גובה דמי המזונות והמסתעף \ **הרב**
רפאל סויד; **עוד על הפרשת מעשרות** בחצר ביישוב \ **הרב דביר במברגר**, **ותשובת**
הרב יעקב אפשטיין; **מתי כותב רש"י "מפרש בגמרא"** ומתי "בגמרא מפרש" \
- 110 ..... **הרב אהרן גבאי**; **עוד בעניין תפקידי האורים והתומים** \ **הרב בצלאל נאור** .....

על ספרים וסופריהם

- 124 ..... **מהו 'סידור תפילות מיוחדות שסידר הרמב"ן'?** \ **הרב ח' אליעזר אשכנזי** .....
- 131 ..... **הרב נתן קוטלר** .....
- 144 ..... **נתקבלו במערכת** \ **הרב יואל קטן** .....

המשתתפים בגיליון זה:

הרב יצחק צבי אושינסקי, הרב עוזיאל 99, ירושלים 9643113. yitzchako@rbc.gov.il
הרב אליעזר איגרא, זבולון המר 10, ירושלים 9025824. elig1954@gmail.com
הרב יעקב אפשטיין, שומריה 8533600. emuna54@netvision.net.il
הרב ח' אליעזר אשכנזי. מונטריאול, קנדה. chaim4262@gmail.com
Rav C. E. Ashkenazi, 6310 Ave Mountain sights, Montreal QC, H3w2z3, Canada
הרב דביר במברגר, מצפה נבו 21, מעלה אדומים 9841017. dvirbamberger@gmail.com
הרב יעקב ברגמן, נווה יעקב 47, ירושלים 9735062. hgectkhvu1@gmail.com
הרב אהרן גבאי, הרצל 87/9, אופקים 8752067. a0533171725@gmail.com
הרב אברהם דניאל דגן, ניו הייבן, ארה"ב. ohelyyd@gmail.com
Rav Dagan, 650 Ellsworth New Haven CT 06511 USA
הרב רפאל שלמה דיכובסקי, פרנס 12/16, ירושלים 9387906. daichovsky@gmail.com
הרב פרופ' שלמה זלמן הבלין, פנחס קהתי 20/9, ירושלים 9546524. avlin7@gmail.com
הרב שלמה "ל הופמן, חפץ חיים 22/13, מודיעין עילית 7182032. silhof@neto.bezeqint.net
הרב ד"ר מרדכי הלפרין, מן 4, ירושלים 9371100. mswltd@gmail.com
הרב יעקב זיסברג, קדומים 4485600. yakovzisberg@gmail.com
הרב עמיחי כנרת, בית אל 9063100. esa@etrog.net.il
הרב אבישי נתן מייטליס, הרא"ה 9, רחובות 7620830. avishay1000@gmail.com
הרב בצלאל נאור, מונסי, ארה"ב. bezalelnaor@gmail.com
Rav Bezalel Naor, 37 Carlton Road, Monsey, NY 10952, USA
הרב רפאל סויד, בירנבוים 9, בני ברק 5164705. zx0527103930@gmail.com
הרב אורי סדן, אריה בן אליעזר 24, פתח תקווה 4974447. urisadan@gmail.com
הרב מרדכי עמנואל, ישמח ישראל 22/3, ביתר עילית 9055772. 274more@gmail.com
פרופ' זהר עמר, נוה צוף 7194500. amarzoh@gmail.com
אברהם פרנקל, ספיר 14, נוף אילון א 9790202. avrahamf@gmail.com
הרב נתן קוטלר, נחל קטלב 9/2, בית שמש 9962035. natanorot@gmail.com
הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, שעלבים 9978400. wso@shaalvim.co.il
הרב יונתן קרני, ניו יורק, ארה"ב. be321321@gmail.com
צבי רייזמן, לוס אנג'לס, ארה"ב. z-ryzman@aibelauty.com
Ryzman, 218 S. Alta Vista, Los Angeles CA 90036, USA
הרב אליעזר שנקולבסקי, חרצית 2א, בית שמש 9959050. eliyael@gmail.com

* * *

המעין' - כתב עת היוצא לאור ע"י מכון שלמה אומן שע"י ישיבת שעלבים

מיסודו של 'מוסד יצחק ברויאר' שע"י פועלי אגודת ישראל

מייסד (תשי"ג) ועורך: פרופ' מרדכי ב"ר יצחק ברויאר
עורך אחראי (תשכ"ד-תשס"ב): ר' יונה עמנואל
תנצב"ה

המערכת: הרב שמעון שלמה גולדשמידט, אלון שבות | הרב מיכאל ימר, שעלבים
הרב בעוז מרדכי, נריה | פרופ' זהר עמר, נוה צוף | יהודה פרוידגיר, ירושלים

העורך: הרב יואל קטן, מכון שלמה אומן, ישיבת שעלבים 9978400

טל': 08-9276664; פקס: 9276664-1538; דואר אלקטרוני: wso@shaalvim.co.il
למינויים, וכן למינויים אלקטרוניים ללא תשלום, נא לפנות למכון שלמה אומן

© כל הזכויות שמורות

ביד רמה!

תחילת יציאת בני ישראל ממצרים הייתה 'ביד רמה', ככתוב (שמות יד, ח): 'וַיִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה'. מה פירוש 'יד רמה'? על מי או אל מי הרימו בני ישראל את ידם? אונקלוס מתרגם באופן מפתיע ש'יד רמה' פירושו 'ריש גלי', ראש מגולה. ראש מגולה היה בתקופת התנ"ך וגם אחריה סימן לעזות, לתקיפות, לאי קבלת מרות, ומכאן מנהג ישראל שהפך לדין שאיש יהודי חייב להיות עם ראש מכוסה, 'כי היכי דתהווי עליה אימתא דשמיא'. חזקוני מפרש שהביטוי 'יד רמה' מקביל לביטוי 'קומה זקופה', התבטאות חיצונית של הרגשת עצמאות ואומץ ולקיחת אחריות. וכך מפרש רש"י שהיד הרמה היא 'גבורה גבוהה ומפורסמת', והכוונה שבני ישראל הרגישו והדגישו בזמן יציאת מצרים, בליבם ובמעשיהם, שהם כבר לא עבדי עבדים, אלא עבדי ה' חופשיים. הרמב"ן מרחיב את הדברים - יוצאי מצרים עשו להם דגל ונס להתנוסס, ויצאו בשמחה ובשירים ובתוף ובכינור. הראב"ע מוסיף שהביטוי 'יד רמה' רומז גם על כך שהם נשאו עימם כלי נשק, ולא יצאו ממצרים כעבדים הבורחים על נפשם.

אולם הרשב"ם רודף הפשט לא יכול היה להימנע מלסייג מעט את ההתלהבות, והוא מפרש: 'לא היו דואגים כלל - עד שראו פרעה ועמו רודפים אחריהם, אז ויראו מאוד'... הרגשת 'היד הרמה' של אבותינו הייתה קצרת טווח, החזיקה מעמד שישה ימים בלבד, וכאשר הם ראו את 'מצרים רודף אחריהם' התנדפה הרגשה זו כלא הייתה. ר"מ אלשיך אף מוצא רמז מדאיג בביטוי 'יד רמה', ביטוי שמופיע גם, הפוך על הפוך, במי שעובד ע"ז 'הנפש אשר תעשה ביד רמה' וכו' - 'שיצאו ברמות רוחא, בגאווה, בלתי נכנעים לפניו יתברך. על כן גירה בם את הדב - וירדפו מצרים אחריהם'. עד כדי כך.

נפסק בשו"ע או"ח סי' ב סע' ו שאסור ללכת בגילוי ראש וגם לא בקומה זקופה. ואכן כל יהודי ירא שמים אינו הולך ארבע אמות ללא כיסוי ראש, אבל אי הליכה בקומה זקופה היא הלכה שקשה לקיימה - וכי יש צורך ללכת כפופים? האמנם זהו דין ממש? המפרשים מסבירים שהכוונה להליכה שמבטאת עזות ועצמאות ותקיפות מעל המקובל, מישהו דימה זאת להליכה של קצין, ולמרות שדין זה נפסק בשו"ע בלי חולק - ספק אם זהו דין גמור או רק הנהגה ממידת חסידות (וע"ע באיגרת הרמב"ן אות ו' ויהיה ראשך כפוף וכו').

מכל הנאמר כאן ברור שיש שני צדדים למטבע 'יד רמה' - צד חיובי מאוד של הודיה לה' על הטוב אשר גמלנו שהוציאנו מעבדות לחירות ונתן בידנו כח לנצח את אויבנו ולנקום את נקמתנו, וצד של הרגשת 'כוחי ועצם ידי' שיודעים היכן היא מתחילה וקשה לדעת היכן היא תיגמר. אנחנו נמצאים עתה ממש בתווך - ביד רמה אנו פוגעים בסיעתא דשמיא באויבינו בכל המזרח התיכון ומשנים את העתיד של עם ישראל בארץ ישראל, ומצד שני חייבים להיזהר מאוד לשמור על פרופורציות, לא לפרוץ יתר על המידה את התפרים שמחברים את כל חלקי עם ישראל, ולצפות בענווה לטוב. וה' דיבר טוב על ישראל.

מערכת 'המעין' מברכת את המנויים ואת כלל קוראי 'המעין' ואת כל בית ישראל שנוכה להמשך הניסים והישועות והנקמות עד הגאולה השלמה בקרוב, לרפואת הפצועים ולשחרור החטופים, ולחג כשר ושמח.

הק' יואל